

Žgančevo višeglasno dopunjavanje duhovnog jednoglasja*

Lovro Županović — Zagreb

Stručni članak

I.

1. Premda se na osnovi tri jednoglasna napjeva duhovnog podrijetla (dva iz *Citharae octochordae* i jednog iz naroda¹), objavljenih u zbirki *Hrvatski korali* (Zagreb 1912) s naznakom Žgančeva prezimena, može pretpostaviti da je on već tada ostvario i njihovu višeglasnu dopunu — tu se komponentu na našem području, međutim, može dokumentirano pratiti i razmatrati od 1917. godine.² Otada do kraja II. svjetskog rata Žganec je višeglasno dopunio 85 duhovnih napjeva, narodnih odnosno ponarodenih ili parnarodnih, te iz zbirki *Pavlinka pjesmarica* i *Cithara octochorda*. Etnički ih je najviše iz fundusa hrvatskog naroda, posebice iz Međimurja ali i Hrvata izvan današnjih granica Republike Hrvatske (Bačka: 7 korizmenih i 5 uskrsnih).

2. Izvori iz kojih je autor ovog teksta došao do tog broja su:

- a) Žgančevom rukom ispunjavani obrasci s naznakom *Prijava dela*³,
- b) pisanim strojem ispunjeni obrasci s nazivom *Popis djela*, u najvećoj mjeri identični s prvim izvorom⁴,
- c) iscrpan popis Žgančeve notne ostavštine iz pera Miroslava Vuka (na uvidu mu hvala)⁵.

Navedeni broj, međutim, u ovom je trenutku iz tehničkih razloga uputnije uzeti okvirno, jer je moguće da takvih radova (sada izvan citiranih izvora) ima još. Ali se može smatrati da ukupan broj ne bi smio prijeći cifru 100.

Od (okvirno uzeto) 85 načinjenih višeglasnih dopuna Žganec je, što u raznim zbirkama, što u periodičkim publikacijama ili u vlastitoj nakladi, objavio 77, neke od njih i višekratno. U rukopisu je ostalo 8 dopuna.

3. Te višeglasne dopune rađene su za vokalne sastave a cappella (3) i s pratnjom najčešće orgulja (81) ali i glasovira (1). Od vokalnih sastava zastupljeni su solo-glas (u jednom slučaju soli) uz pratnju te dječji i mješoviti zbor. Dječji su zborovi troglasni (2) a mješoviti četveroglasni. S formalne strane dopune pripadaju strofnim ostvarenjima.

II.

1. Prema uvriježenoj praksi, višeglasno dopunjavanje nekog jednoglasja može se ostvariti na dva načina:

- a) dosljedno provedenom homofonizacijom odgovarajuće jednostavne pratnje u svrhu isticanja izvorne melodije,
- b) blažom, odnosno intenzivnijom polifonizacijom dopunjavajućeg pratilačkog tkiva, ostvarenom korištenjem markantnih motiva iz izvorne melodije.

U prvom slučaju radi se o *harmonizaciji*, a u drugom o *obradbi* na nižem odnosno višem stupnju. Za prvi slučaj uzimamo kao primjer dopunu *Lijepe naše* J. Gotovca, za niži stupanj drugoga dopunu napjeva *Oj, more duboko* istog autora, a za viši stupanj ostvarenje *Voda zvara* J. Štolcera-Slavenskoga.⁶

2. U izvoru spomenutom ad a) u prethodnom poglavlju Žganec je u rubrici "Obrađivač" sve dopune duhovnog jednoglasja označio slovom "O" (= obradba). Izvan autentične (Žgančeve) klasifikacije ostale su dopune iz popisa M. Vuka.

3. Zadržimo se na trenutak samo na onim dopunama (duhovnih) napjeva što su objavljene a cappella 1925. godine u II. svesku zbirke *Hrvatske pučke popijevke iz Međimurja (crkvene)*.⁷ Njih je, rečeno je, Žganec sve označio slovom "O". Ta oznaka danas je za autora ovog teksta neodrživa u 49 slučajeva jer se radi o (više-manje) jednostavnoj harmonizaciji, dok bi dopuna u 14 slučajeva mogla odgovarati obradbi nižeg a samo u jednom — i to slobodnije shvaćenom — slučaju višeg stupnja.⁸ Ukoliko je pak podrazumijevao (u rukopisu navedenu) orguljsku pratnju — koja je prema uvidu u njegove takve dopune, objavljene u časopisu "Sveta Cecilija", podređena zboru s iznimkom kraćeg uvodnog odsjeka — Žganec je i tada većinu svojih takvih dopuna klasificirao previsoko. Takav u biti jednostavan odnos Žganca prema višeglasnom dopunjavanju duhovnog jednoglasja mogao bi se opravdati protagonistovom spoznajom s obzirom na primjerenost dopune u odnosu na karaktere napjevâ i na mjesto njihova izvođenja (crkva).

4. Ali, bez obzira na naš današnji odnos prema Žgančevim klasifikacijama vlastitih višeglasnih dopuna duhovnog jednoglasja, činjenica je da su one (kao i dopune svjetovnog jednoglasja) rađene "uglavnom čitko". Glasovi su vođeni pregledno i muzikalno, ostvarujući najčešće fine akvarelske ugodaje.⁹

"Međutim, takva, s obzirom na usklađenost sa zbornom tehnikom, višeglasna dopuna — što se tiče Žgančeva odnosa prema njezinim zakonitostima — prikazuje njega u dvovrsnom svjetlu. Žganec-dopunjavatelj napjeva do 1920. godine¹⁰ sav je u stanovitoj podložnosti školskim pravilima, kojima je zaista temeljito ovladao. Te godine (1920), a u II. svesku zbirke *Hrvatske pučke opjerve iz Međimurja*, on je, pak, toliko iznad školskih pravila, da ih primjenjuje ne samo s vidnom lakoćom nego i sa slobodama od kojih ona u slučaju posebice prvog dijela napjeva *Vu mleki se hmivam* predstavlja stvarnu negaciju upravo tih i takvih zakonitosti. Svojim prvim dijelom kao da izravno nadovezuje na čudesan mješoviti zbor *Voda zvara J. Štolcera-Slavenskoga*, ona je tada djelovala kao zamamljivi ali nažalost neiskorišteni putokaz u jednu stvaralački zanimljivu glazbenu avanturu na ovom području." Vrlo blagi odraz tih sloboda mogao bi se — imajući u vidu malo prije navedenu misao o namjeni višeglasnih dopuna duhovnog jednoglasja (crkva) — na tom (duhovnom) području osjetiti u ovom primjeru:

1 221. *Sim šetajte, o dušice...*
(Od Majke Božje Vinske.)

Poturen.

Sim - še - tuj - te, o du - ši - ce, pred Ma - ri - je
Ko - - ja - vu ol - ta - ru se - di, nas greš - ni - ke

sve - to li - ce
mi - lo gle - di.

"Dovinuvši se kao harmonizator/obrađivač do naznačene točke, Žganec je do kraja života ostao više-manje uglavnom u granicama njezinih odrednica. Ne primjenjujući više politonalitetske paralelizme iz (prvog dijela) napjeva *Vu mleki se hmivam*" niti (svjesno upotrebljene) usporedne kvinte iz početnih taktova napjeva *Sim šetajte*, „ali pokušavajući, doduše, u *Slavonskoj rapsodiji* za muški zbor svoj harmonijski jezik obogatiti značajkama pentakordalnog kromatskog niza (tj. tzv. 'istarske ljes-

twice'), on je na području o kome je riječ ostao na razini II. sveska (iz 1920): zborni čitak i gibak"¹¹ [...].

5. a) Kao dokaz onom što je prije rečeno evo nekoliko primjera Žgančevih višeglasnih dopuna duhovnog jednoglasja:

— Za primjer jednostavne a učinkovite harmonizacije neka posluži dopuna napjeva *Klanjamo ti [!] se II:*

2 8. *Klanjamo ti se...*
II Dekanovci.

Kla - nja - mo ti se, ži - - vi kruh an -
gel - - ski, Bog i člo - vek skup, Bog pra - vi ne - be - ski.

— Dopuna napjeva *Dika Bogu na visini* predstavlja primjer sa skromnom primjenom imitacije u drugom odsjeku:

3 21. *Dika Bogu na visini...*
(Iz Kermanove zbirke.) Poturen.

Allegro.

Di - ka Bo - gu na vi - si - - ni, a mir lju - dem na ni - zi - -
Ki go - der su do - bre vo - - lje, ter Bo - gu su svi po vo - -

Di - ka Bo - - - - gu, a mir lju - - - -
Ki go - - - - der su, ter Bo - - gu

I. ni, Hva - li - - mo te za ve - - li - - ku
II. lji. Hva - li - - mo te z i ve - - li - - ku

dem, dem
su, su

i pre - - slav - nu tvo - - ju di - ku, ar si ti sam
i - pre - slav - nu tvo - - ju di - ku, ar si ti sam

Bog ne - bes - - ki, kralj zemeljski i an - gel - ski.

O ti, Božji sin jedini, Zveličitel naš ljubljani.
 Jezuš Kristuš milostivni, za nas aldov fcinjen križni.
 Z Ocem Bogom gospoduješ, z Duhom svetim ti kraljuješ:
 Jednu hvalu i poštenje vam trem daje sve stvorenje.

— Zanimljiva je Žgančeva dopuna napjeva *O Marija, Majka Božja*, o kojoj će se prozboriti nešto kasnije:

4 202. *O Marija, Majka Božja ...* Dekanovci.

O Ma - ri - ja, Maj - ka Bo - žja, Maj - ka mi - lo - srd - no - sti,
 K te - bi kri - či, du - ša mo - ja, po - stav - le - na v ža - lo - sti.

Pripjev.

Smi - luj se zvr - hu me - ne, o Ma - ri - ja, pro - sim te - be.

Ar me boli srce, to je,
 Kajti dobro spoznavam
 Dare božje, grehe moje,
 Zato tebe zazavam.

Smiluj se...

Najmre pako, kada poiti
 Bude z sveta ovoga,
 I na sud on teški doiti
 Boga sudca strašnoga.

Smiluj se...

Ah kajem se z srca moga
 I zdihavam pretužno;
 Kaj zbantual dragog Boga
 Jesam mrsko i ružno.

Smiluj se...

Da mi Jezuš moj raspeti
 Od tud srečno da poiti,
 Šakramente svete vzeti,
 K Tebi v nebo da doiti.

Smiluj se...

Kajti Boga ljubiti sada
 Ja obečam do smrti,
 Da već grešit ne ču sada,
 Rajši hoću vumreti.

Smiluj se...

Daj, da zadnja reč mi bude:
 Jezuš, Jožef, Marija
 Smrtne kad počutim trude,
 Pomoč tvu da spoznam ja.

Smiluj se...

Hoću se prav spovedati
 I pokoru činiti,
 Grešne prilike bežati,
 Poželenja vkrotiti.

Smiluj se...

Ah, za sinka tvoga muke
 Vse, kaj prosim, podeli,
 I vu tvoje primi ruke
 Dušu, kad se odeli.

Smiluj se...

Ah, da mi se Bog smiluje,
 Da mi grehe otprosti,
 Milost da mi svu daruje,
 Moli majka milosti.

Smiluj se...

O Marija, kod vsakoga
 Jesi Ti pomoćnica,
 Anka suze plača moga
 Primi slatka Devica.

Ar si svigdar dobra Mati
 Zavjetnica grešnika;
 Alf ne daj mi vmirati,
 Doklem nemam mešnika.

Smiluj se...

Dika Ocu, dika Sinu,
 Dika Duhu svetomu,
 Kak je bilo na početku,
 Tak i sada i svigda:
 Slavno buđi ime Jezuš,
 Slavno ime Marija!

— I za završetak ovog kratkog uvida u Žgančevo dopunjavanje duhovnog jednoglasja evo dopune napjeva *Hote skupa* koja bi se (s obzirom na namjenu izvođenja u sakralnom prostoru) u slobodnije shvaćenom tretmanu mogla uzeti kao primjer obradbe višeg stupnja:¹²

5 100. *Hote skupa.* Mala Subotica.

Grave.

1. Ho - te sku - pa ve - se - lit se, Ar je doš - lo zve - li - če - nje. Tam vu Vu Be -

2. O - - vo de - - te ja - - ko le - po, Nje - mu
 Rav - no ta - - ko kak kra - ljev - sko. Tak je

Andante. Pripjev.

Na - za - re - tu je, le - ži v mir - zloj,
 tle - he - mu Ju - de, gol na tvr - doj

je i - - me Je - zuš,
 an - gel na - zves - til.

šta - li - - ci, sla - mi - - ci: Po - či - - vaj i spa - - vaj.

Agitato.

Nu - naj spa - vaj, ma - lo de - te, svi ga ta - ki po - ho - di - te;
 Nu - naj spa - vaj, ma - lo de - te

Nu - naj spa - vaj ma - lo de - te, svi ga ta - ki

cresc.

vu mi - ru naj po - či - - va.

po - ho - di - te! Vu mi - ru naj po - či - - va!

b) U svojim višeglasnim dopunama jednoglasja Žganec je ostavio i dva jasna dokaza prožimanja napjeva svjetovnog i duhovnog karaktera; drugim riječima, dva dokaza s tzv. kontrafakturom teksta. Dodajemo, da je na prvi slučaj djelomično upozorio i sâm Žganec, a da drugi očito nije bio zapazio.¹³

Za kratki uvod u dokumentiranje prvog slučaja neka posluži najprije drugi dio (završetak) napjeva iz *Citharæ octochordæ* (I. izdanje, 1701) s naslovom *O Maria Bogorodicza*:

6 O MARIA BOGORODICZA (završetak)
CO I (1701) str. 375

Po - de - li nam tvu mi - los - chu
De - va Ma - ri - a pre - mi - loz - tiv - na

a onda napjev *Doletel je sivi soko* iz III. knjige Kuhačeve zbirke *Južno-slovenske narodne popievke* (1880):

7 DOLETEL JE
Hrv. Zagorje
Andante con moto Kuhač, JNP I, br. 808

Do - le - tel je si - vi so - ko z vuger - ske zem -
mle, z vuger - ske zem - le

Slijede Žgančeve višeglasne dopune napjeva *Sejaj, sejaj bajžulek*

8 33. Sejaj, sejaj bajžulek.
III. Strigova.

Se - jaj, se - jaj baj - žu - lek. Se - jaj
se - jaj, dra - ga lju - ba, baj - žu - lek.
baj - žu - lek.

pa *Oj detešce moje drago I:*

9 120. Oj detešce moje drago ...
I. Dekanovci.

Oj de - teš - ce mo - je dra - go, ve - se - la sam

ti! Ti si mo - je mi - lo bla - go, spa - va -

lo bi ti, spa - va - lo 'bi ti.

Sinek, sinek, moj ljubljni,
Nuder zaspil ti;
Oj golubek moj mileni,
Sve moje si ti.

Ljubezan je sin moj dragi
U pelenicah,
Kako krotko spava blagi
Sad u jaslicah.

Tebe otec ljubi, slavi,
Vrhu svih ljudi,
Kajti si mu sinek pravi
I nitko drugi.

Na nebesih sve zvezdice
Kralju svetiju,
I veselo svud ptičice
Njemu pevaju.

Lepa moja ti ružica,
Mili sinek moj:
Lepo dišuća ljubica,
Željni golub moj.

Oj pastiri svu noć bdeći
Gori stanite,
Mladom kralju prihodeći
Dare nosite.

Činjenica (1) je da su oba napjeva gotovo identična s pretpostavljajućim prvenstvom narodnog svjetovnog predložka pa onda njegova refleksa na duhovno područje. Harmonijska im je dopuna uglavnom ista s tek mjestimično različitim akordikom.

Za prvi primjer drugog slučaja poslužit će Žgančeva harmonizacija svjetovnog napjeva *Lehku noć*:

10 37. Lehku noć. Vratišinci.
Veselo.

Leh - ku noć, leh - ku noć! A - li - ne
Leh - - - ku noć!

sva - ko - ma; sa - mo je - noj ru - ži - ci,

Pripjev.

Ton - če - ko - voj! du - ši - ci. Kaj nam Ton - ček

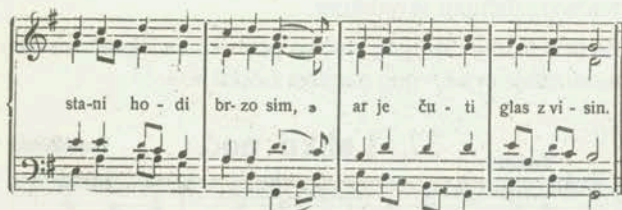
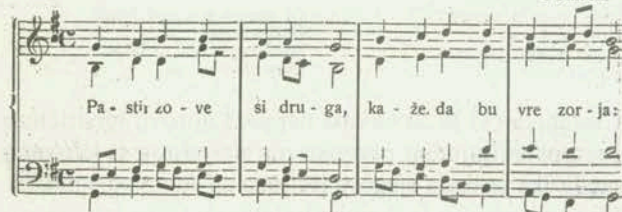

a za drugi (s područja duhovnog obilježja) *Pastir zove si druga*:

11

107. Pastir zove si druga.

Poturen.

Kaj si počel tu vikat,
Pusti ljudi v miru spat,
Jošče nije pol noči:
To poznaju me oči.

Alli otpril oči tv.
Pogled, luči ne gore,
Čuj kričeće anđele,
Ter se zvlači s postele.

... se ne ćeš prebuditi,
Druge moram zvati ti,
Ja te ne ću bantuvat,
Neg pastire idem zvati.

Činjenica (2) je da je podudarnost, zasad bez identificiranog izvorišta ali s mogućim primatom onoga duhovne ugodajnosti, očita!

Ta dva dokaza nisu, dakako, i jedina. Budući da je sličnost i u još nekoliko slučajeva — koje Žganec također nije bio zapazio — prisutna više ili manje, jasno je da je u narodnom melosu međimurskog područja dolazilo do podmetanja tematski i sadržajno drukčijeg teksta na relaciji svjetovno-duhovno. Zasad je, bar autoru ovog teksta, nemoguće izričito ustvrditi redosljed kontrafaktornog postupka, zbog čega ga je i naznačio isključivo na načelu pretpostavljanja.

III.

1. Danas je potpuno shvatljivo što je Žganec u svom glazbeničkom radu — znači, i na području o kome je riječ — očitovao sve pozitivne i negativne značajke izvora na kojima se kao glazbenik odgajao i kojima je u najvećoj mjeri ostao vjeran do kraja života. Međutim, iako preko njih nužno vezan za postulate europske glazbene tradicije, on je urođenim instinktom za narodni melos posebice svoga rodnog kraja umio progovarati i glazbenim izričajem drukčijim od onoga kojeg je usvojio u radu sa svojim učiteljima, prvenstveno s Franjom Duganom starijim.

Zato mu ne treba suviše zamjeriti što je primjerice, u zabilježbi napjevâ poneku osebujnu narodnu konstrukciju stavljao u okvire "normalnosti"¹⁴, ili napjev ostvaren u nekom od starih načina bilježio sa suvišnim predznacima¹⁵, ili što nije osjetio da je — prema Fr. Hrgu — napjev *O Marija, Majka Božja* u miksolidijskom načinu a ne u duru.¹⁶ Uostalom, i sâm se prije tridesetak godina suglasio s prve dvije zamjerke što mu ih se usudio iznijeti autor ovog teksta, dok se s (njegovom) trećom (koja se odnosila na tonalitetstvo napjeva *Dil, dil, duda*) — usprkos harmonizaciji M. Magdalenića pa obradbi potpisana, izrađenim u okviru spomenutog načina — nije mogao ni htio složiti.¹⁷

2. U uvodnim rječima ovog teksta — uz termin "narodni" — upotrijebljeni su termini "ponaroden" i "paranarodan". Navevši ih, autor teksta mislio je i na slučajeve Žgančevih zabilježbi onih napjeva za koje je očito da ih je stvorila osoba temeljitije glazbene naobrazbe čije je ime nestalo u anonimnosti, i na one (napjeve) za koje se — posebice u najnovije vrijeme — sve upornije ističe (Fr. Božić, M. Vuk) da su plod stvaralačke imaginacije svestranoga Florijana Andrašeca (1888-1962) iz Dekanovca.¹⁸ On bi, naime, i prema autoru ovog teksta mogao biti mogući ishitritelj 27 svjetovnih napjeva, objavljenih u pojedinim Žgančevim edicijama između 1920. i 1957. godine s naznakom narodna "iz Dekanovca". Uostalom, i sâm je Žganec naveo da je Andrašec "znao silu pučkih popijevaka" te je "Po njegovom pjevanju zabilježio gotovo sve popijevke koje se pjevaju u Dekanovcu i okolici".¹⁹ Tom njegovu zapisu neka bude dodan i ulomak iz Žgančeva pisma Andrašecu od 06. 06. 1951. što ga donosi Z. Bartolić u spomenutoj knjizi, a koji glasi: "Javite mi odakle Vam ta melodija? Samo iskreno i istinski. Meni izgleda da u tom Dekanovcu 'zviraju' melodije i pjesme. Htio bi [!] znati, kakav je to zdenec koji je nepresušan?"²⁰ Unatoč takvoj sumnji, Žganec nije u slučaju Andrašeca odigrao onakvu ulogu kakvu je, na primjer, odigrao Fr. Ks. Kuhač u slučaju Ferde Rusana (1810-1879). Možda zbog toga što nije vjerovao u mogućnost pojave novog Rusana u našem stoljeću.²¹

Što se tiče mogućeg Andrašćeva autorstva u Žgančevoj zbirci duhovnih napjeva iz Međimurja (1925), ono bi se moglo odnositi na napjeve za koje je Žganec (u Dodatku II., Moji pjevači i saradnici, str. 167) naveo da mu ih je pjevao Florijan Andrašćec "seljak i orguljaš iz Dekanovca, star oko 36 godina." Ti su:

- Dojdi, Duh sveti (br. 3)
- Prije kršćanskog nauka (br. 5)
- Po kršćanskom nauku (br. 6)
- Klanjamo ti se (br. 8)
- Svet, svet, svet (br. 10)
- V jutro otprem oči, I (br. 19)
- V jutro otprem oči, II (br. 20)
- Svim na zemlji mir, veselje (br. 26)
- Gospodine Bože, ja sam tve stvorenje (br. 42)
- Nebo, nebo, II (br. 44)
- Nebo, nebo, III (br. 45)
- Svet, svet, svet spevaju, V (br. 51)
- Pozdravljeno budi telo Jezusa, II (br. 58)
- Pozdravljeno budi telo Jezusa, V (br. 61)
- Agnec Božji, IV (br. 81)
- Naše odnemi grehote (br. 83)
- Vi oblaki ga rosite (br. 86)
- Poslan je angel Gabrijel, I (br. 89)
- Marija se majka trudi (br. 115)
- Oj detešće moje drago, I (br. 120)
- Narodil se je kralj nebeski (br. 122)
- Ovčica, kam bludiš, II (br. 128)
- O zmožnosti neba, zemlje (br. 129)
- V Kani Galileji (br. 130)
- Poslušajte, dragi ljudi (br. 137)
- Tužno plače, žuhko javče, I (br. 150)
- Staše mati kruto tužna, II (br. 155)
- O grešna duša, III (br. 167)
- Majka Božja je zaspala, I (br. 170)
- Majka Božja je zaspala, II (br. 171)
- Majka Božja je zaspala, III (br. 172)
- Jezuš zveličenje (br. 177)
- Kristuš nam se gore stal (br. 184)
- Veseli se, o Marija (br. 192)
- Ah raduj se sve kršćanstvo (br. 196)
- Kralica angelska, II (br. 199)
- Zdravo Devica, I (br. 200)
- O Marija, Majka Božja (br. 202)
- O Marija Bogorodica (br. 203)
- O zmožna kralica, I (br. 204)
- Svi vu glas jeziki (br. 216)
- Znaš, o Marija, moje veselje (br. 217)
- Hodi človek simo (br. 226)
- Ki se šeće v protuletje (br. 237)
- Denes Gospodinu Bogu (br. 240)
- Veselo je hmreti (br. 245)
- Den srditi, I (br. 248)

- O smrt strašna (br. 256)
- O ti tužen človek (br. 257)
- Jezuš svemogući (br. 258)
- Oh kak si velika (br. 261)
- Oslobodi Bože (br. 264)

Među tim napjevima ima neobično profinjanih i osebnih (primjerice: br. 130), ali i sasvim prosječanih. Neki od njih počinju jednako (br. 58 i 158), neki očituju izvorište iz *Citharae octochordae* (br. 184, 200), a u nekima se može nazrijeti utjecaj svjetovnog melosa, iako u skromnoj mjeri (br. 150). A ako Andrešćecu treba pripisati autorstvo napjeva pod br. 120, onda on izlazi kao "krivac" za drugi od ona dva kontrafaktorna slučaja o kojima je bilo riječi u prethodnom poglavlju.

Od navedena 52 (Andrešćeva?) napjeva Žganec je višeglasno dopunio one pod br. 8, 19 I, 26, 51, 58, 81, 83, 86, 115, 120, 128, 129, 130, 137, 150, 172, 177, 192, 200, 202, 203, 204, 240 — ukupno 23 višeglasne dopune.²²

3. Zbroji li se sve što je dosad navedeno, izlazi da je Žganec svojim višeglasnim dopunama duhovnog jednoglasja ostvario opus neosporne glazbene vrijednosti i zbog toga zaslužan naše pozornosti. Ne samo današnje nego i budućih naraštaja kao nedvojbeni dokaz protagonistove opsjednutosti narodnim (ponarodenim i paranarodnim) pjevom i njegove upornosti da mu upravo višeglasnim dopunjavanjem poda dignitet umjetničke tvorevine a time i omogućiti trajanje na koncertnom podiju odnosno u sakralnom prostoru.²³

BILJEŠKE

* Ovaj je tekst integralni dio studije potpisanoga Žgančevo višeglasno dopunjavanje svjetovnog i duhovnog jednoglasja, napisane povodom 100. obljetnice rođenja istaknutog hrvatskog etnomuzikologa akademika Vinka Žganca (1890-1976). Studija je pročitana na Svečanoj akademiji u Čakovcu (25. 10. 1990.) u okviru Međunarodnog skupa o V. Žgancu, a ovaj — iz nje tematski izdvojeni i zaokruženi — dio na Akademiji (22. 11. 1990.) u Institutu za crkvenu glazbu Kat. bog. fakulteta u Zagrebu. Ovom prilikom objavljuje se u tom obliku.

- 1 To su: *Ptičice lijepo pjevaju i O Marijo Bogorodice (Cithara octochorda) te Zdravo sveti Sakramente* (narod).
- 2 Zbirka *Hrvatska crkvena pjesmarica* (Zagreb).
- 3 Izvornici danas u *Zavodu za zaštitu autorskih malih prava*, Zagreb.
- 4 Izvornici danas u *Odeljenju za zaštitu autorskih prava*, Beograd.
- 5 Ostavština je danas pohranjena u Zagrebu, Gajeva 2B.
- 6 Za to ostvarenje (i njemu slična) autor ovog teksta rabi termin "poluizvorno djelo" s obzirom da cantus firmus (tj. glavna melodija) nije proistekao iz imaginacije (navedenoga) glazbenika već je uzet iz nekog njemu tuđeg izvora. Njegov rad s posuđenim cantusom firmusom, međutim, očituje sve značajke samosvojnog stvaralačkog čina.
- 7 Objavila ga je Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti (Zagreb). Broj dopuna iznosi 64.

- 8 Taj jedan (mogući) slučaj (za autora ovog teksta) je dopuna napjeva *Hote skupa* iz Male Subotice donesena pod br. 100 na str. 58-59 spomenutog sveska. (Vidi nešto kasnije i notni tekst.)
- 9 Taj citat potpisanoga i iduća dva preuzeti su sa stanovitim dopunama iz njegova teksta *Štvaralačko-razvojni princip kao sustavnost u opusu Vinka Žganca*, objavljenog najprije u časopisu *Sveta Cecilija* (1976/46, br. 2, str. 38-40), a potom — ali, zbog tiskarskog previda, s nepotpunim naslovom (nedostaju riječi "u opusu Vinka Žganca") u časopisu *Medimurje* (1987, br. 11, str. 155-160).
- 10 Usp. zbirke *Hrvatske pučke popijevke iz Medimurja*, sv. 1 (1916) i dva izdanja *Hrvatske crkvene pjesmarice* (1917, 1919²).
- 11 Stanoviti prigovor zbornskoj čitkosti i gipkosti Žgančevih dopuna duhovnog jednoglasja i njegovu odnosu prema (nekim) starim načinima u kojima su dotični napjevi ostvareni prisutan je u tekstu Franje Hrga *O Žgančevim harmonizacijama medimurskih crkvenih napjeva*, objavljenom na str. 6-8 prethodnog broja našeg časopisa.
- 12 Vidi bilj. br. 8.
- 13 Djelomično upozorenje Žganec je (1925.) donio u *Dodatku I (Primjedbe k nekim popijevkama)*, a uz napjev br. 120 (*Oj, detešce moje drago*) ovim riječima: "Studiju o ovoj popijevci napisao je dr. Milovan Gavazzi u "Sv. Ceciliji" g. 1919, str. 96-99. To je melodija općenito hrvatska, pjeva se u Slavoniji (Podgajci! vidi rečenu studiju). Motivi ove popijevke dolaze u poznatiji popijevci "O Marijo, Bogorodica" (br. 203)." [...] Usp. *Hrvatske pučke popijevke iz Medimurja II. svezak (crkvene)*, bilj. 9, str. 162. — Za Gavazzia vidi njegovu studiju *Prilog narodnim melodijama u "Cithari octochordi"*, ponovno objavljenu 1988. u knjizi *Milovan Gavazzi, Izabrani radovi s područja glazbe* (Zagreb), str. 50, iz čega je vidljivo da se ne radi o studiji o rečenom napjevu već samo o spominjanju njega (s notnim primjerom) s obzirom na njegovu povezanost s našim primjerima br. 14 i 15.
- 14 Na pr. na svjetovnom području napjev *Vuprem oči* u shemu 4+4 takta umjesto 5+5 taktova. Usp. i Žgančevu kasniju zabilježbu istog napjeva u ediciji *Vinko Žganec, Hrvatske pučke popijevke iz Medimurja, knjiga I*, Zagreb 1990, pr. br. 1 na str. 9.
- 15 Na pr. (na svjet. području) napjev *Raca plava po Dravi* u dorskom na *f* s predznakom "des" te (napjev) *Ah, hvale si vredno sveto križno drvo* (također u dorskom) na *d* s predznakom "b".
- 16 Taj svoj prigovor Hrg navodi u prije spomenutom tekstu te Žgančevoj dopuni istog napjeva suprotstavljajući svoju. Vidi str. 7 u prethodnom broju, notni pr. br. 1b.
- 17 Zamjerke autora ovog teksta odnosile su se samo na dopune napjeva svjetovnog karaktera. (O onim duhovnima tada nije bilo riječi.)
- 18 Usp. Franjo Božić (i Miroslav Vuk), *Florijan Andrašec, Hrvatske popijevke iz Medimurja*, Čakovec 1981. Vidi i *Zvonimir Bartolić, Hrvatski pučki pjesnik Florijan Andrašec*, Čakovec 1988., kao i studiju potpisanoga *Doprinosa Florijana Andrašeca glazbenom fundusu Medimurja*, *Arti musices* 20, 1989, br. 1-2, str. 115-127. U njoj su poimence navedeni naslovi 27 (svjetovnih) napjeva kojima bi Andrašec mogao biti autor.
- 19 Usp. V. Žganec, *Hrvatske pučke popijevke iz Medimurja I. svezak (svjetovne)*, JAZU, Zagreb 1924, str. 9.
- 20 Usp. Zv. Bartolić, nav. dj., str. 463.
- 21 Dosad navedeni tekst u 1. i 2. odsjeku ovog poglavlja dijelom je (ali s dopunama) preuzet iz radova potpisanoga navedenih u bilj. br. 9 (1.) i 18 (2.).
- 22 Autor ovog teksta smatra da je prethodnim recima opravdao svoju upotrebu termina "ponaroden" i "paranaroden" u kontekstu teme koja je predmet razmatranja.
- 23 Prema dostupnim podacima izlazi da je današnje izvođenje Žgančevih višeglasnih dopuna svjetovnih napjeva odnosno malobrojnih izvornih skladbi (koncertno, na radiju) prisutnije od izvođenja onih duhovne sadržajnosti. To se može zaključiti prema tiskanju tih (duhovnih) u recentnim (gotovo službenim) crkvenim pjesmaricama odnosno kantualnima. Statistika, načinjena na temelju uvida u 7 takvih edicija u rasponu od 1912-1985. godine pokazuje ovo stanje (broj izvornih skladbi naveden je zagradama).

edicija	mjesto i g. tiskanja	br. Ž. dopuna
[Hrvatski koral]	Zagreb, 1912	3 (jednoglasno!) (+1)]
Hrvatska crkvena pjesmarica	Zagreb, 1917, 1919 ²	6 (+2)
Hrvatski crkveni kantual	Zagreb, 1934	8 (+2)
Hrvatska crkvena pjesmarica	Roma, 1949	9 (+2)
Nova crkvena pjesmarica	Zagreb, 1974	6 (+1)
Pjevajte Gospodu pjesmu novu	Zagreb, 1985	3 (+1)

Na osnovi iznešenoga Žganec se brojčanim iznosom iz 1985. vratio u 1912. godinu! Po tome bi se moglo pretpostaviti da su njegove višeglasne dopune duhovnog jednoglasja odnosno takve izvorne skladbe na najboljem putu da (već) početkom slijedećeg stoljeća (i milenija) nestanu iz (službene) upotrebe u sakralnom prostoru. A to bi zaista bila šteta.